

Unseen

Photo Fair | Westergas Amsterdam
vrijdag 20-zondag 22 september 2024

In de krochten van de rauwe emotie

Een strakke mix van klei, video en fotografie

Het campagnebeeld van Unseen is ontworpen door de Amsterdamse fotograaf/kunstenaar Marissa Splinter. Splinter (32), die in 2014 afstudeerde aan de Willem de Kooning Academie, maakt de campagne sinds Unseen in 2021 is overgenomen door Art Rotterdam. "Ik onderhield destijds de website van Art Rotterdam. Bij de overname werd me gevraagd of ik verder nog wat wilde doen. Ik hoefde niet lang na te denken en gezegd dat ik graag wat creatiever bezig wilde zijn. Toen mocht ik het campagnebeeld maken. Ik had zoiets nog nooit gedaan; het is helemaal niet wat ik doe, maar het leek me een leuke uitdaging."

De enige opdracht die Splinter meekreeg, was dat het beeld grafisch moest lijken, maar een foto moest zijn. "Verder was ik helemaal vrij. Voor deze editie ben ik geïnspireerd door televisies. Ik deel een atelier in broedplaats Acta, waar tv's in de gang staan – zo ben ik, denk ik, getriggerd."

"Daarbij wilde ik later ook iets met klei. Wat je op de schermen ziet, zijn letters van klei. Die letters heb ik opgehangen in mijn atelier en vervolgens gefilmd, waardoor een spel van schaduw en licht ontstaat."

Die filmpjes speelde ze af op de zes tv's. Van die video-installatie maakte Splinter een foto. "Ik fotografeer altijd buiten en werk zelden in de studio, dus het was leuk om mijzelf op deze manier uit te dagen. Video kun je niet zomaar fotograferen, want dan krijg je van die strepen in het beeld. Het leuke van deze opdracht was juist het laten samenkomen van handwerk – klei – en de technische kant – video en fotografie – met als resultaat een campagnebeeld dat eruitspringt. Het beeld is heel strak geworden."

Jan Pieter Ekker

Colofon

Samenstelling Jan Pieter Ekker
Eindredactie Hanna Bijl, Willemijn Mooijman, Arthur van Vliet
Beeldredactie Eva de Vos
Vormgeving John Koning, Willem van der Vlugt
Voorop Tokyo Is a Choreography van Melissa Schriek

Joost Vandeburg presenteert op Unseen zijn nieuwe serie *Pillow Book*. Hij fotografeerde de Donau, maar meer nog zijn eigen herinneringen.

Kees Keijer

De doka zit in zijn dna en dat kan hij het best illustreren aan de hand van een anekdote uit zijn kindertijd. Joost Vandeburg (42) groeide op in Friesland als zoon van een fotograaf die prachtige portretten maakte. Elke keer als Joost ziek was, gebeurde het. "Zo'n thermometer doe je tegenwoordig in je oor maar die ging er vroeger nog van achter in. Mijn vader kwam dan echt rechtstreeks met de thermometer uit de doka, smeerde hem twee keer af aan zijn mouw en ploep zo bij mij erin, met de ontwikkelaar er nog aan. Ik hoor mijn moeder nog zeggen: 'Ja zeg, kan je die niet even onder de kraan houden?' Maar mijn vader vond dat niet nodig. De ontwikkelaar zit in mijn bloed."

Verder heeft hij goede herinneringen aan de doka. "Dat moment dat ik daar stond met mijn vader en op papier een grijs beeld zag opkomen dat langzaam een perfecte zwart-witprint werd. Ik weet nog dat ik een jaar of 12 was. Magisch. We hadden net een expositie van Anton Corbijn gezien, met foto's op een speciaal barietpapier dat je in Nederland niet kon krijgen. Dus wij moesten dat uit Londen importeren en moesten daar twee weken op wachten.

Toen moest er ook nog speciale ontwikkelaar voor komen en daarna gingen wij de doka in om dat te proberen."

Zijn vader stimuleerde hem om veel te experimenteren in de doka en uiteindelijk ging Vandeburg naar Amsterdam, waar hij naar de Gerrit Rietveld Academie ging en assistent werd van Erwin Olaf. Hij debuteerde in 2008 als kunstenaar met een tentoonstelling bij Foam.

Elke dag experimenteren

"Naar aanleiding van die tentoonstelling kreeg ik ironisch genoeg veel commercieel werk aangeboden. Ik was student en had geen geld, dus dat aanbod lonkte. Ik stopte met de Rietveld en verhuisde naar Londen, kreeg een agent in New York en ben tien jaar lang commercieel gaan werken." Vandeburg fotografeerde veel voor campagnes van grote mode- en sportmerken als Nike en Adidas. "Het ging hartstikke goed en ik verdiende goed, maar ik voelde dat het niet helemaal de kant op ging die ik wilde. Op een gegeven moment was geld geen motivatie meer. Toen heb ik de stekker eruit getrokken en ben ik gaan doen wat ik eigenlijk al veel eerder had moeten doen."

'Een pillow book is een soort dagboek, iets wat je onder je kussen legt'

Ondertussen was Vandeburg al bezig met de documentaire *Bruce Lee and the Outlaw*, die in 2018 uitkwam. De film toont een rauw beeld van daklozen en straatjongeren die leven in tunnels onder Boekarest. Het werd een succes en de documentaire kreeg vijf sterren in *The Guardian*. Maar Vandeburg wilde meer. Hij verhuisde naar Antwerpen en ging daar elke dag experimenteren, falen en ontdekken.

Op Unseen laat Vandeburg een fotoserie zien met de titel *Pillow Book*. "The Pillow Book Of Cordelia Kenn is geschreven door Aidan Chambers. Hij is nu bijna negentig en ik heb af en toe contact met hem. Laatst irriteerde ik mezelf een beetje, ik had het idee dat ik veel creativiteit had verloren. Hij zei: het is jouw taak als kunstenaar om terug te gaan naar de puurheid van jouw creativiteit als kind, alleen op een manier die je kunt herhalen. Kinderen kunnen dat niet. Dat vond ik mooi."

"Een pillow book is een soort dagboek, maar het gaat veel verder. Het idee is dat je in de diepste krochten van de menselijke emoties gaat en pure, rauwe dingen op papier zet. Daarom is het iets wat je onder je kussen legt."

Alle werken in de serie zijn de afgelopen tien jaar gefotografeerd langs de Donau. Vandeburg begon daar te wandelen toen hij met *Bruce Lee and the Outlaw* bezig was. De Donau loopt door tien landen en vormt soms ook een landsgrens. "In die periode dacht ik na over mijn commerciële werk, dat begon een kant op te gaan die niet zo positief was. Wandelen helpt heel erg en een rivier is heel overzichtelijk. Je kan eigenlijk niet verdwalen. Ik ben dus gaan wandelen en dat stopte niet."

Vandeburg beschrijft de rivier als een handvat dat hij heeft aangegrepen. "Je gaat er ook over lezen. Heraclitus zei: 'Je kunt nooit twee keer in dezelfde rivier stappen, want alles is veranderlijk.' Dat zijn van die kleine magische dingen die op het juiste moment in je leven komen. Gewoon iemand die je zegt dat alles continu verandert. De rivier werd steeds belangrijker en ik begon me te hechten."

Chemicaliën

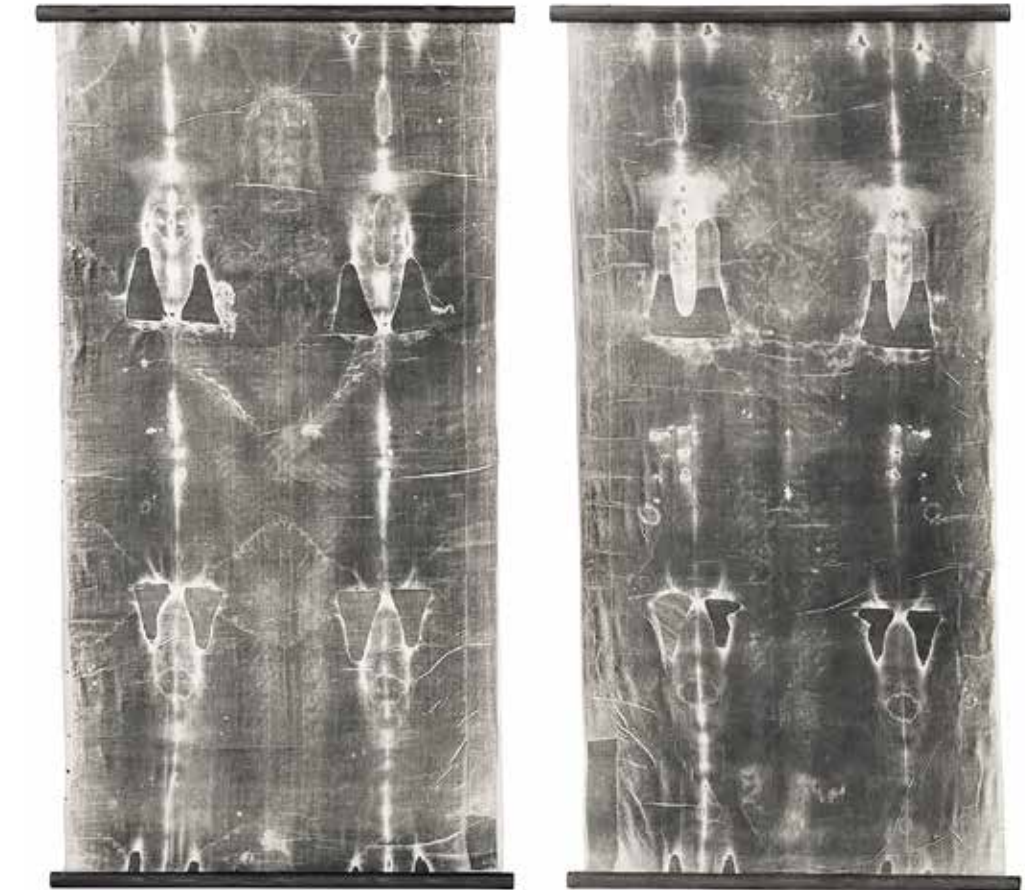
Fotograferen stopt voor hem niet bij de opname. "De foto legt weliswaar een moment vast, maar dat wil nog niet zeggen dat dat de herinnering van het moment is – de herinnering kan totaal anders zijn. Ik verander de foto's die ik heb gemaakt totdat de foto de herinnering eigenlijk beter weerspiegelt."

Voor die werkwijze drukt Vandeburg de foto's af op kleine kaartjes die in Japan met de hand worden geschept. Het resultaat doet denken aan een puzzel of een enorm glas-in-loodraam, waarbij het beeld wordt verbroken in kleine stukjes. "Ik gebruik nooit één opname; ik maak nieuwe landschappen van verschillende opnames. Alle kaartjes zijn verschillend. De chemicaliën reageren ook steeds anders, dus soms zijn ze lichter en soms donkerder."

De foto's van Vandeburg zitten dus vol kleine verschillen en imperfecties. Ze zijn duidelijk het resultaat van handwerk. Het maken van een foto vindt hij opmerkelijk genoeg helemaal niet zo belangrijk. "Misschien is het een onconventionele gedachte, maar ik geloof er niet meer zo in. Alle beelden zijn al gemaakt. Toch blijft het medium fotografie magisch. Ik hou ervan als de kunstenaar er nog een moment mee heeft gehad."

Joost Vandeburg, *Pillow Book*, Bildhalle, stand 34. Zijn video-installatie *Moment/Time* met acht schermen van in totaal zes meter breed is te zien op Unbound

De lijkwade van Turijn, in 1932 gefotografeerd door Giuseppe Enrie (1886-1961).

Is het hem nou wel, of toch niet?

Depth of Field (DOF) richt zich op de eerste honderd jaar van de fotografie. Op Unseen presenteert DOF een levensgrote officiële afdruk van de lijkwade van Turijn.

Kees Keijer

Is het hem nou wel of niet? De lijkwade van Turijn is eeuwenlang onderwerp geweest van discussie. Is het de doek waarin Jezus werd gewikkeld en begraven nadat hij aan het kruis gestorven was, of een slimme laat-middeleeuwse vervalsing?

Dat laatste ligt het meest voor de hand, maar los van die discussie speelt de fotografie een bijzondere rol in de geschiedenis van de lijkwade. Op de linnen doek is vaag het beeld te zien van een man ten voeten uit, met verwondingen en bloedvlekken. Het beeld is vaag, heel vaag. Toen de lijkwade in 1898 voor het eerst werd gefotografeerd, ontstond er opeens een (letterlijk) negatief beeld van de figuur en gek genoeg gaf die veel meer details prijs.

Historische foto's

Antiquariaat in historische foto's Depth of Field (DOF) presenteert een levensgrote officiële afdruk van de lijkwade die in 1932 door de Italiaanse fotograaf Giuseppe Enrie (1886-1961) werd gemaakt. Hij gebruikte geavanceerde fotografische technieken en zijn afdruk bracht voor het eerst de contouren van de figuur duidelijk in beeld. Uiteindelijk hebben de foto's van Enrie een cruciale rol gespeeld in de wetenschappelijke analyse van de lijkwade.

DOF is twee jaar geleden opgericht door Wendela Hubrecht en Joris Jansen en richt zich op de eerste honderd jaar van de geschiedenis van de foto-

grafie. Het gaat vaak om historische foto's die oorspronkelijk bedoeld waren als ondersteuning van beeldende kunst en museale stukken en niet als zelfstandige kunstwerken. De beelden zijn echter zo aantrekkelijk en de beeldtaal zo sterk dat deze werken nu verrassend modern ogen.

DOF presenteert ook een serie kool-drukken (een zwart-wittechniek die gebruikmaakt van gelatine en koolstof) uit 1860 van de Franse fotograaf en lithograaf Adolphe Braun (1812-1877). In de jaren 1860 begon hij met het fotograferen van kunstwerken in opdracht van musea en kunstverzamelaars. Hij reproduceerde onder andere schilderijen van beroemde meesters als Rembrandt en Velázquez. De foto's zijn bijzonder omdat de ontwikkelranden nog intact zijn, wat een extra dimensie toevoegt aan de afdrukken.

De Beeldenstorm uitgewist

Wandbild Zyklus van Oskar Schlemmer (1888-1943) is een schilderij dat oorspronkelijk eigendom was van het Folkwang Museum in Essen. Het werk werd in 1937 door de nazi's in beslag genomen en vernietigd als 'entartete Kunst', 'ontaarde kunst'. Albert Renger-Patzsch, een Duitse fotograaf die bekendstond om zijn bijdragen aan de Neue Sachlichkeit, maakte een foto van het schilderij vlak voordat het werd vernietigd. Zo hebben we nu in elk geval nog een indruk van de voorstelling.

In de stand van DOF is ook werk te zien van Gert Jan Kocken. Zijn serie *Defacing* bestaat uit foto's van kunstwerken die tijdens de Beeldenstorm in Noord-Europa zijn beschadigd. Er is nauwelijks iets over van wat in de zestiende eeuw werd vernield. Het is alsof de Beeldenstorm zelf onzichtbaar is gemaakt. Kocken ging naar allerlei plekken in Europa en bracht wat hij aantrof zo optimaal mogelijk in beeld, op groot formaat. Het is alsof je op zijn foto's meer ziet dan je in werkelijkheid zou kunnen waarnemen.

Depth of Field, stand 14

Sun.Flower uit de serie **Garbage Baroque** (2024). FOTO MACIEJ URBANEK

Lichen Line (2024). FOTO ELSPETH DIEDERIX

Lichen Line

Anders dan de naam doet denken, zijn korstmossen geen mossen. Het zijn zelfs geen planten. Korstmossen zijn samenlevingsvormen tussen een schimmel, een gist en een alg. Elspeth Diederix fotografeerde er tientallen in het Westerpark en elders in Amsterdam voor *Lichen Line*, het buitenwerk van Unbound. Ze combineerde de close-ups in patronen die ze aanbracht op de betonnen balk die als een monumentale streep door het Westerpark loopt.

Diederix werd bij het grote publiek bekend met de fotoserie waar het iconische *Utah* (2001) toe behoort. Te zien is een berkenbos in de sneeuw met knalroze post-its op de stammen. Een surrealistisch beeld, waarbij de kantooraanblijvers duidelijk indringers zijn in de ongerepte natuur. Bij *Lichen Line* lijken de rollen omgedraaid. De kaarsrechte drager is duidelijk door mensenhanden gemaakt. De korstmossen verzachten, camoufleren dat, maar alleen op het eerste gezicht. Bij nadere bestudering vormen ze wel erg regelmatige patronen, een beetje zoals bloemen en planten in art-nouveaudecoraties. Het surrealistische effect zit hier dieper dan bij *Utah*, maar werkt net zo bevreedend.

Met het ruimtelijk gebruik van foto's in dialoog met de natuur gaat Diederix ver voorbij de conventionele grenzen van haar medium. Ze zit ergens tussen fotografie en landscape art. Zoals de korstmos plant noch mos is.

Verlangingen naar die

Unbound draait om het verkennen van de grenzen van de fotografie. Dit jaar met werken die de kijker een kortstondige ervaring van verlichting bieden.

Edo Dijksterhuis

Het is misschien het hoogst haalbare voor een kunstenaar. Een werk maken dat de wereld even fel laat oplichten, waarin alles plotseling klopt. Maar een milliseconde later is het alweer voorbij en rest enkel de belofte van nog zo'n flits. Als kijker blijf je terugkomen, met een hongerig oog en verwachtingsvolle kriebels in je buik. Dat fenomeen is het onderwerp van *Constant Transcient*, de vierde editie van Unbound, het onderdeel van Unseen waarin de grenzen van het fotografisch universum worden verkend en zo mogelijk opgerekt. Het eerste woord in de titel spreekt voor zich en staat voor de vaste vorm van het kunstwerk. Het tweede betekent zo-

veel als 'vluchtig', 'voorbijgaand', 'ontsnappend'. De combinatie van 'constant' en 'transcient' klinkt als een contradictie in terminis maar beschrijft precies waar de meeste mensen – bewust of onbewust, hun leven lang of in een bepaalde fase – naar op zoek zijn.

Velen zoeken betekenisgeving in religie. Lynne Leegte refereert hieraan met drie levensgrote foto's van kerken die zijn geprint op doorzichtig folie. Het licht dat in wisselende patronen door het gekleurde glas valt, laat de ruimte gloeien en brengt kerkgangers wellicht in vervoring.

Ook het werk van Atong Atem heeft religieuze connotaties. In haar zelfportretten is makkelijk de madonna te herkennen, maar de poses en encenering doen sterk denken aan de Afrikaanse studiofotografie van onder andere Malick Sidibé en Seydou Keita. De Zuid-Soedanese Atem, die woont en werkt in Australië, verbeeldt op deze manier haar identiteit – en die van veel diaspora-Afrikanen – die een optelsom is van historische invloeden die we misschien wel willen begrijpen maar nooit helemaal kunnen grijpen.

Verkreukeld en verknipt

Naast spiritualiteit en geschiedenis is de natuur een belangrijk jachtterrein voor zingevingszoekers. De fictieve landschappen van Jackie Mulder nodigen uit tot een verkennende wandeling. Ze zijn met fotoprints, borduursel en inkt op deels doorzichtige banieren aangebracht en als coullissen naast en achter elkaar geplaatst. In het voorbijgaan schuiven de lagen over elkaar en verandert het perspectief nog meer doordat de banieren door luchtverplaatsing gaan draaien. Je krijgt het gevoel dichterbij de essentie van het landschap te komen dan in een echt bos of weiland.

Met vuilniszakken als basismateriaal – hoe onnatuurlijk wil je het hebben? – oogt Maciej UrbaneK als Mulders

Als kijker blijf je terugkomen, met een hongerig oog en kriebels in je buik

In the Absence of time (2023). FOTO STIJN ESHUIS

flits

tegenpool. De Poolse kunstenaar verkreukelt, verknipt en strekt het plastic, dat hij daarna fotografeert en rangschikt in een caleidoscopische collage. Op een formaat van 3,5 bij 3,5 meter heeft *Garbage Baroque* toch weer iets natuurlijks, als een gestileerde zon. Maar je kunt er ook een mandala in zien, een geometrisch patroon dat in Oosterse tradities wordt gebruikt voor meditatie. En dan ben je weer dichterbij de buurt van Leegtes werk.

Een kier in de tijd

De ervaring van tijdelijkheid kan afhangen van zowel natuurlijke krachten als menselijke technologie, zoals Stijn Elshuis en Quintus Glerum laten zien. De gezichten in Elshuis' groepsportret zijn door de lange sluitertijd vervaagd en worden nog verder weggevreten door een aangebrachte schimmel. De hologrammen die Glerum op zelfgemaakte apparaten tevoorschijn tovert, ogen zo vluchtig als sigarettenrook. Maar trek de stekker eruit en de efemere voorstelling is helemaal verdwenen.

De fundamentele onmogelijkheid om sowieso een moment vast te houden, ligt aan de basis van Joost Van debrugs oeuvre. Op acht verticaal geplaatste tv-schermen toont hij riviergezichten op verschillende plekken en tijdstippen, die samen toch één horizon vormen. De eindeloze veranderlijkheid van stromend water gevat in een beeld dat tegelijkertijd heel en versplinterd is.

Die ervaring van onmogelijke gelijktijdigheid is in overtreffende trap te vinden bij Adam Magyar. Hij maakt foto's in metrostations met een zelfgebouwde camera, die een sluitertijd heeft ergens tussen de twaalf seconden en twaalf minuten. In die tijdsperiode beweegt hij de camera ook nog eens. Het resultaat is een combinatie van stilstand en beweging, die in werkelijkheid het tegendeel kan zijn. Het is alsof Magyar ons even laat ontsnappen door een kier in de tijd, waar dat nagejaagde verlangen naar inzicht even tot rust kan komen.

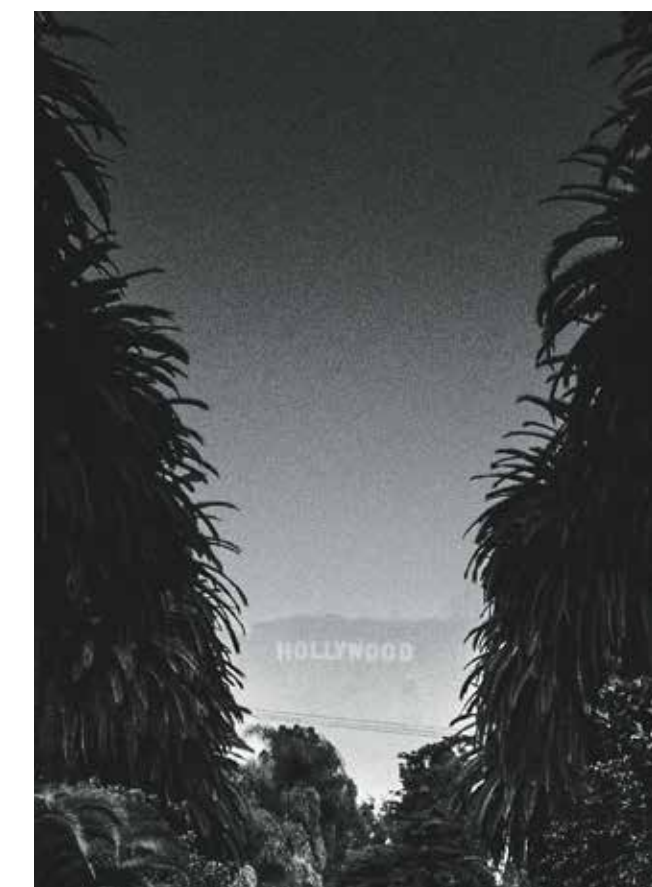
Tips van de kunstredactie van Het Parool

Edo Dijksterhuis
Bertien van Manen
Bertien van Manen was een fotograaf die altijd met haar 'poten in de blubber' stond. Tussen mijnwerkers in Engeland en het Amerikaanse binnenland, Turkse gastarbeiders en Chinese zwoegers. Vooral haar beelden van Rusland achter het IJzeren Gordijn, gebundeld in het inmiddels klassieke fotoboek *Honderd Zomers, Honderd Winters*, zijn befaamd. Van Manen fotografeerde het leven-als-overleven van binnenuit: rauw, soms een beetje slordig en schief, maar altijd oprecht en echt. Zij overleed dit voorjaar op 82-jarige leeftijd. (Annet Gelink Gallery, stand 57)

Kees Keijer Bryan Schutmaat

De Amerikaanse fotograaf Bryan Schutmaat werkte de afgelopen tien jaar aan *Sons of the Living*, een serie intieme portretten van lifters en zwervers die langs de Amerikaanse snelwegen leven. Het is een meedogenloze verbeelding van het land van de onbegrensde mogelijkheden, vastgelegd met een grootformaat-camera. Ook het landschap brengt hij onverbiddelijk in beeld, met verlaten benzinstations en afgedankte autobanden, afgezet tegen majestueuze bergketens. Zo fotografeert hij uiteindelijk de eeuwige strijd tussen natuur en cultuur. (Wouter van Leeuwen, stand 15)

Jan Pieter Ekker Daniel Arsham

Het Hollywood Sign in Hollywood – in 1923 geplaatst om reclame te maken voor een stuk land dat te koop stond – moet een van de meest gefotografeerde spots in de wereld zijn. Meestal is de hemel achter de metershoge witte letters stralend blauw. Hoopvol, optimistisch. Deze geweldige, grofkorrelige zwart-witfoto van de (kleurenblinde) Amerikaanse beeldend kunstenaar Daniel Arsham, waarop de letters zijn ingekaderd door de even iconische palmbomen op South Windsor Blvd., toont de keerzijde van de droomfabriek: een melancholische, tikje onheilspellende plek. (Galerie Ron Mandos, stand 62)

Op zoek naar welvaart, maar hoe?

Lezersaanbieding: speciale Unseen x Futuresprints in beperkte oplage

Het Parool biedt lezers, in samenwerking met Unseen en Futures, de mogelijkheid bijzondere edities van drie aanstormende talenten te kopen. Futures is hét Europese platform dat talenten van over de hele wereld verbindt met een netwerk van voraanstaande fotografie-instellingen.

Prints Rose van Karolina Wojtas, *In the Shadow* van Alexey Shiyk en *Dragonfly* van Claudia Fuggetti, elk beschikbaar in een gesigndeerde oplage van 100. **Afgevoerd formaat** A4 **Prijs** € 200,- inclusief btw en verzending (NL)

Afwerking Fine Art Baryta Satin Print **Oplage** 100, genummerd en gesigndeerd op certificaat **Bestellen**

www.unseenamsterdam.com/parool of door onderstaande QR-code te scannen **Let op** op is op.

Rose (2020, 20 x 29,1 cm)

In the shadow (2023, 20 x 20 cm)

Dragonfly (2024, 20 x 29,7)

Vijf kunstenaars staan op de shortlist van de Meijburg Art Commission. Ze delen hun perspectieven op het thema 'welvaart': wat hebben we in de huidige wereld nodig om te floreren?

Kees Keijer

Sinds 2015 nodigt sponsor KPMG Meijburg & Co op Unseen kunstenaars uit om te reflecteren op een specifiek thema. De winnaar van de Meijburg Art Commission ontvangt een geldbedrag en diens werk wordt opgenomen in de kunstcollectie. Voor de editie van dit jaar zijn alle deelnemende kunstenaars uitgenodigd om hun perspectieven te delen op het thema welvaart. Wat hebben we in de huidige wereld nodig om te floreren? Of, in de woorden van Unseen-directeur Roderick van der Lee: 'Wat betekent het om als individu en als samenleving echt te kunnen gedijen, rekening houdend met factoren zoals tijd voor onszelf en voor elkaar, financiële zekerheid, het milieu en cultuur?'

Lee-Ann Olwage
Educatie als bron van emancipatie

Florence (2021) van de Zuid-Afrikaanse kunstenaar Lee-Ann Olwage (1986) maakt deel uit van de serie *The Right to Play*. Meisjes worden elke dag geconfronteerd met barrières veroorzaakt door armoede, culturele normen, slechte infrastructuur en geweld. *The Right to Play* gaat over hun dromen en verlangens.

Op deze foto staat de 11-jarige Florence Wantiru Kenywa, leerling van de Kakenya's Dream School in Enoosaen, Kenia. Ze gebruikt bloemen om een speelse wereld te creëren waarin meisjes trots en vreugde uitspreken, en zich hun toekomst en dromen toe-eigenen.

(The Bridge Gallery, Parijs)

Melissa Schriek
Kan onze fysieke omgeving ook onze welvaart bepalen?

Melissa Schriek (1992) raakte tijdens haar studie aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag geïnteresseerd in de wereld tussen waarheid en fictie. Van jongs af aan heeft ze veel dans- en turnlessen gevolgd en dat vormde haar perspectief op de beweging en vorm van de lichamen die ze fotografeert.

Door te experimenteren sloeg haar werk nieuwe richtingen in. Zo begon ze haar foto's te gebruiken als basis om op te schilderen. Ook werkte ze vorig jaar in Japan, waar ze vooral jonge vrouwen fotografeerde in bijzondere poses. Welvaart hangt volgens Schriek af van de vrijheid om ons lichaam door openbare ruimtes te bewegen zoals we dat willen.

(Hama Gallery, Amsterdam)

Anna Fabricius
De welvaart van de een gaat soms ten koste van de welvaart van anderen

De Hongaarse Anna Fabricius (1980) onderzoekt in haar nieuwe werk de sociale relaties van families waarvan de leden in verschillende landen wonen. De serie gaat zo ook over spanningen in het functioneren van het mondiale kapitalisme. Haar genomineerde kunstwerk bestaat uit twee panelen die werken als een tweeluik.

Ze zijn onderdeel van haar project *Home is where work is*, dat gaat over het verlangen naar welvaart. De foto's gaan vergezeld van een video van twintig minuten waarin de hoofdpersonen hun verhalen, verlangens en levensaspiraties delen. Fabricius heeft het afgelopen jaar samengewerkt met arbeiders uit het Verre Oosten die werkzaam zijn in de landbouw of de procesindustrie in Hongarije. Ze leveren vaak onzichtbaar een bijdrage aan ons gemeenschappelijk welzijn.

(TOBE Gallery, Boedapest)

Klaas Kloosterboer
De zon als symbool voor bloei van levende wezens

Het driedelige zonnewerk van Klaas Kloosterboer (1959) is bedoeld als tegengif voor de ellende in de wereld. De kunstenaar wil licht doorgeven als een positief effect, zontherapie tegen alle negativiteit. Zoals het nummer *Here Comes the Sun* van The Beatles omschreven is als 'een ontwakende, een verheerlijking van de dageraad', zo wilde Kloosterboer de zonneschijn van het begin van de lente vieren, wanneer de komst van de zon een nieuwe periode inluidt.

Door zijn camera direct op de zon te richten ontstaan *lensflare*-effecten die het beeld van de zon herhalen. Daarmee wil Kloosterboer benadrukken dat de hele kosmos beweegt in patronen van cirkels. Het is allesomvattend en tegelijk ongreepbaar.

(Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam)

Gilleam Trapenberg
Familie en vrienden zijn essentieel voor welvaart

Het werk van Gilleam Trapenberg (1991) weerspiegelt zijn persoonlijke ervaringen met het leven op Curaçao, waar hij is geboren en getogen. Zijn fotografie combineert persoonlijke herinneringen met een beschouwende blik. Zo ontstaat een levendig portret dat het clichématige, toeristische beeld van het eiland overstijgt.

In zijn nieuwe serie *Playa* brengt hij een rotsachtig, vulkanisch strand aan de noordkant van het eiland in beeld. Het is een plek voor de lokale bevolking om te ontspannen na het werk, maar lijkt niet op de idyllische stranden die je vaak op reiswebsites ziet. De hoofdpersonen zijn vaak van achteren gefotografeerd, hun blik gericht op de eindeloze zee.

(Galerie Ron Mandos, Amsterdam)

27 Drafts, een boek van fotograaf Simone Engelen

Intieme arena tussen twee kافتen

Op de Bookmarket laten zo'n zestig uitgeverij uit binnen- en buitenland zien dat het fotoboek een kunstvorm op zich is.

Edo Dijksterhuis

Windkracht 5 is Jeroen Hofmans liemt. Waait het harder, dan werkt hij niet. Dat heeft te maken met de hoogwerker die hij gebruikt bij het schieten van panoramafoto's waarvan het perspectief doet denken aan de landschappen van zeventiende-eeuwer Salomon van Ruysdael. In 2011 opereerde Hofman voor het eerst op een paar meter hoogte toen hij de serie *Playground* maakte, over een oefenterrein voor calamiteiten. Later zette hij zijn handelsmerk in voor het vastleggen van stadsparken en de Waddeneilanden. In zijn nieuwste serie presenteert hij een verheven blik op het toerisme, de scheepvaart, landbouw en die eeuwige eb en vloed die Zeeland hebben gevormd.

Zeeland belooft een van de hoogtepunten van 2024 te worden op het gebied van Nederlandse fotoboeken. De lancering vindt plaats op de fotoboekenmarkt van Unseen. Net als de première van *27 Drafts*, waarin Simone Engelen vastlegt hoe ze het traumatiserende seksueel misbruik verwerkte dat waarvan ze als tiener op een Amerikaanse middelbare school slachtoffer werd. Of *Thank You Bye*, een weerslag van Clémentine Balcaens chaotische leven als fotomodel.

Beter dan een foto aan de wand

De fotoboekenmarkt is gratis toegankelijk, een beetje als opstapje naar de beurs, zoals een fotoboek een goed maar goedkoper alternatief is voor een al dan niet ingelijste print. Dat geldt misschien voor sommige, maar fotoboeken – zeker het soort dat hier wordt gepresenteerd – zijn veel meer dan gebundelde reproducties of catalogi met documentaire waarde. Voor veel fotografen is het fotoboek zelfs de ultieme uitingsvorm.

In de intieme arena tussen twee kافتen kunnen zij een echt, gelaagd verhaal vertellen dat de solitaire foto aan de wand verre overstijgt. Bovendien heeft een fotoboek een langere adem dan een tentoonstelling.

De fotoboekenbeurs van Unseen is een van de grotere in zijn soort en dat is niet zo vreemd. Nederland heeft een reputatie hoog te houden wat betreft grafische vormgeving, boekdrukkunst en fotografie. Uitgeverij uit Amsterdam zijn wereldwijd vernaamd. Zo staat Fw:Books bekend om zijn compromissloze publicaties waarin papiersoort, druktechnieken en afmetingen altijd perfect in balans zijn met het beeld. Ook Roma wordt geroemd als uitgever die vorm en inhoud nauwkeurig op elkaar afstemt, of het nu gaat om een boek in oplage van 2 of 150.000.

Commercieel succes

DIABP, een afkorting van Dutch Independent Art Book Publishers, belichaamt de doe-het-zelf-filosofie die sterk heerst in de fotoboekenwereld. Behalve uit vormgevers bestaat het collectief uit kunstenaars en fotografen als Danielle van Ark en voormalig Fotograaf des Vaderlands Jan Dirk van den Burg. Met oplages die vaak niet boven de 500 uitkomen en marges die door hoge eisen aan papierkwaliteit en lithografie veel lager liggen dan bij tekstboeken, staat commercieel succes bij dit soort uitgeverij niet voorop.

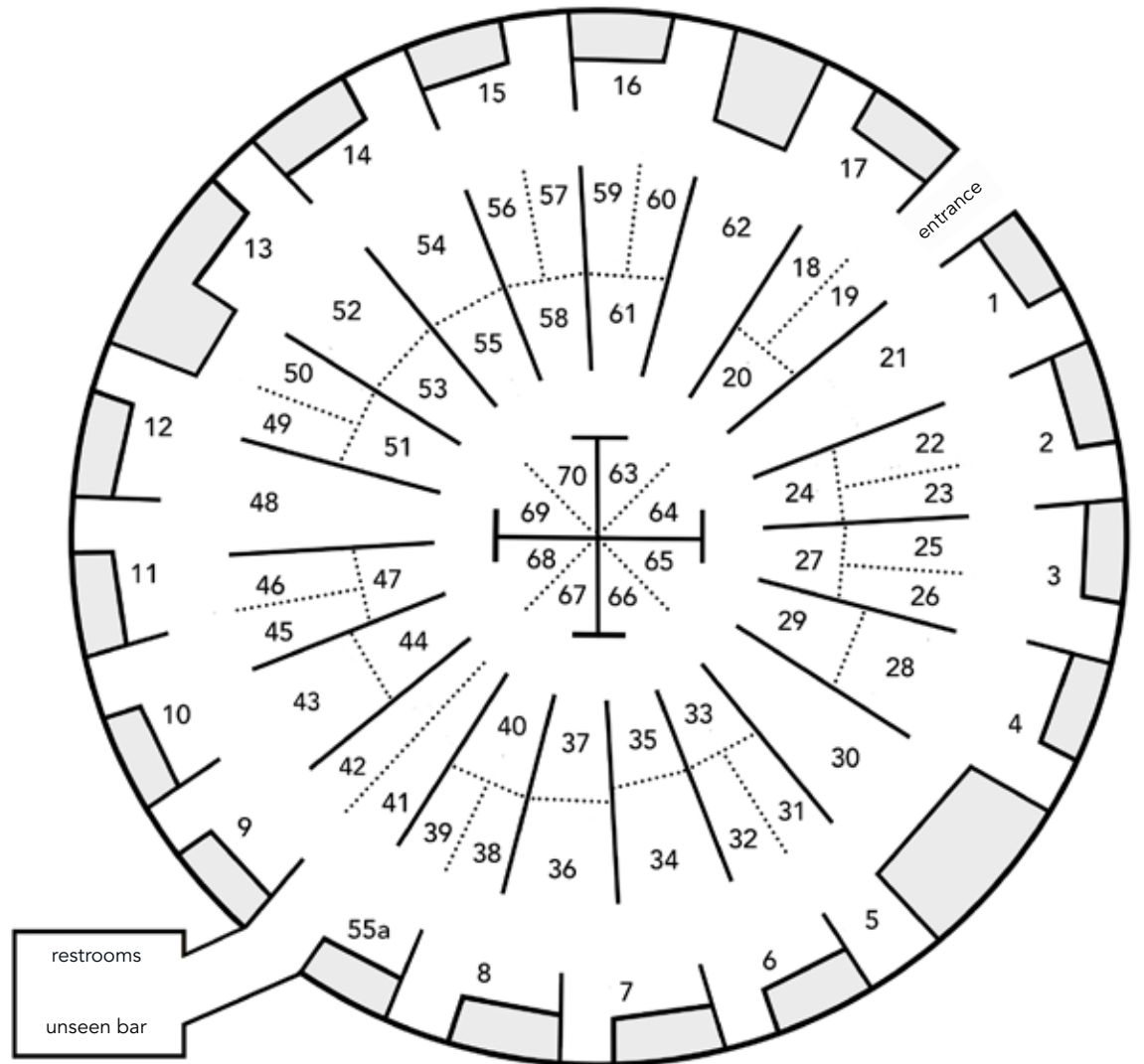
Dat nichekarakter maakt fotoboeken mede zo interessant voor verzamelaars. Die zullen tijdens de boekenbeurs vooraan staan bij de signeersessie van de Vlaamse topfotograaf Stephan Vanfleteren of de lezing van Erik Kessels, de ongekroonde koning van de *found footage*. Tijdens deze evenementen kunnen bezoekers zich even onderdeel voelen van het reizende circus van fotoboekuitgeverij. Vandaag Amsterdam, morgen Parijs of Stockholm. Met weer een nieuwe uitgave.

Galleries

1. x-ist (TR)
2. Galerie Roger Katwijk (NL)
3. KANT (DK)
4. MARS Gallery (AU)
5. Galerie Fontana (NL)
6. Contour Gallery (NL)
7. Rademakers Gallery (NL)
8. Art Gallery O-68 (NL)
- * 9. The Bridge Gallery (FR)
10. Galerie Wilms (NL)
11. Project 2.0 / Gallery (NL)
12. SPAZIO NUOVO (IT)
13. THK Gallery (ZA)
14. DEPTH OF FIELD (NL)
15. Galerie Wouter van Leeuwen (NL)
16. Galerie Caroline O'Brien (NL)
17. ROOF-A Gallery (NL)
18. MOTORMOND (NL)
19. IOB Photography (IT)
- * 20. Hama Gallery (NL)
21. SmithDavidson Gallery (NL)
22. Janknegt Gallery (NL)
23. Camera.Cluj (RO)
24. Gallery Japanesque (FR)
25. Galerie Weisbard (NL)
26. Singular-Art (NL)
27. stieglitz19 (BE)
28. Persiehl & Heine Galerie für Fotografie (DE)
29. Fabrik Projects (USA)
30. ARTITLEDcontemporary (NL)
31. Galerie Helder (NL)
32. Migrant Bird Space (DE)
33. Window Fourteen Gallery (CH)
34. Bildhalle (NL/CH)
- * 35. TOBE Gallery / MOME (HU)
36. Blue Lotus Gallery (HK)
37. Albumen Gallery (UK)
38. AB Gallery (KOR)
39. Buchkunst Berlin (DE)

40. Lab1930 (IT)
41. THIS IS NO FANTASY (AU)
42. Newhouse Gallery (NL)
43. AN INC (KOR)
44. Galerie van den Berge (NL)
45. FOG Gallery (SK)
46. VisionQuesT 4rosso (IT)
47. Gallery Untitled (NL)
48. Einspach & Czapolai Fine Art (HU)
49. Open Doors Gallery (UK)
50. KERS Gallery (NL)
51. Dürst Britt & Mayhew (NL)
52. VF Art Projects + DiGallery + Abre (LU/ES/ARG)
53. Gallery Vriend van Bavink (NL)
54. FLAT // LAND (NL)
55. FUTURES Foundation (NL)
- 55a. FUTURES x KABK Residency (NL)
- * 56. Ellen de Bruijne Projects (NL)
57. Annet Gelink Gallery (NL)
58. AKINCI (NL)
59. Bradwolff & Partners (NL)
60. Deuss Gallery (BE)
61. No Man's Art Gallery (NL)
- * 62. Galerie Ron Mandos (NL)
63. MAXUS101 (DK)
64. Stevenson (NL/ZA)
65. Shoobil (BE)
66. Homecoming Gallery (NL)
67. 2/3 galeria (RO)
68. The Merchant House (NL)
69. MPV Gallery (NL)
70. Urbaneek (UK)

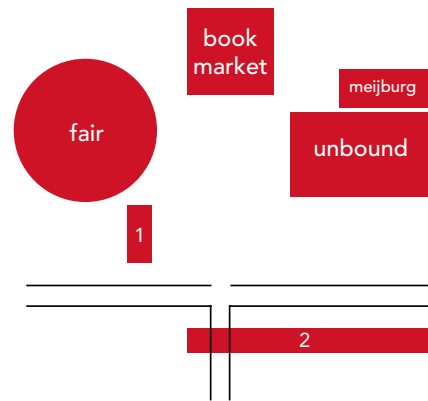
- * Meijburg Art Commission nominees**
 Anna Fabricius (TOBE Gallery)
 Klaas Kloosterboer (Ellen de Bruijne Projects)
 Lee-Ann Olwage (The Bridge Gallery)
 Melissa Schriek (Hama Gallery)
 Gilleam Trapenberg (Galerie Ron Mandos)

Unseen Amsterdam

Klönneplein 1, Westergas Amsterdam
 Vrijdag 20 september 11.00-21.00 uur
 Zaterdag 21 september 11.00-19.00 uur
 Zondag 22 september 11.00-19.00 uur

- Rondleidingen, signeersessies & Artist Talks (Meijburg Lounge)**
 Op zaterdag 21 en zondag 22 september worden gratis rondleidingen verzorgd door Young Collectors Circle, starttijden: 14.00 en 15.00 uur. Aanmelden bij de Informatiebalie, entree van de beurs. In de Meijburg Lounge tegenover de Gas- houder en in de Book Market zijn diverse Artist Talks (English spoken) en signeer- sessies. Zie unseenamsterdam.com voor het dagelijkse programma.
 Een kleine greep:
 - Artist Talk | Erik Kessels - Incomplete encyclopedia of touch
 Vrijdag 20 september 16.00 | Meijburg Lounge
 - Artist Talk Among Atem, vertegenwoordigd door Mars Gallery
 Zaterdag 21 september 13.00 | Meijburg Lounge
 - Awoiska van der Molen in gesprek met Berend Strik
 Zaterdag 21 september 17.00 | Meijburg lounge
 - Book Signing Lonneke van der Palen - Lemons Gazing at Mount Etna | IDEA BOOKS
 Zaterdag 21 september 15.00 | Book Market | Table 60
 - Book Signing Stephan Vanfleteren - Atelier (+Charleroi, Surf Tribe, Atlantic Wall, Belgium, Flandrien)
 Zaterdag 21 september 16.00 | Book Market | Table 1 / 2
 - Book Signing Viviane Sassen | Note Note Editions
 Zondag 22 september 14.00 | Book Market | Table 35

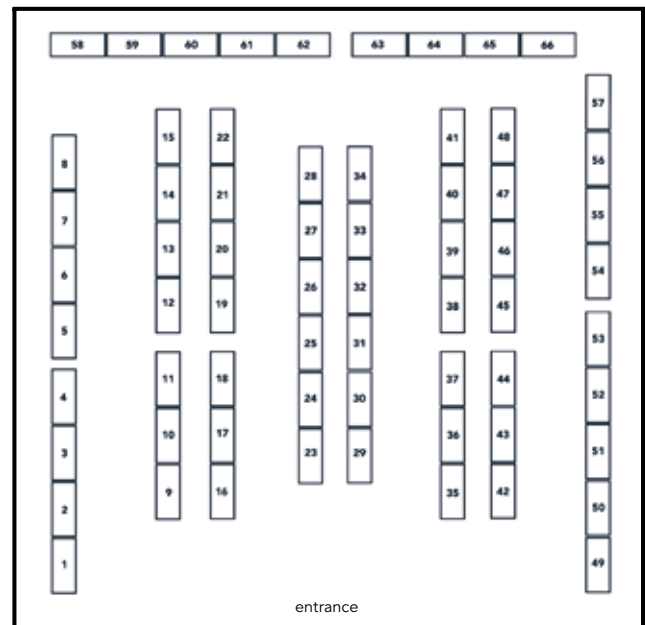
Buitententoonstellingen

1. *Food for Thought*, Kadir van Lohuizen/Gallery Vriend van Bavink – in partnership with Scheepvaartmuseum
2. *The Lichen Line*, Elspeth Diederix – in partnership with stadsdeel West & Westergas Foundation

Unbound

- Kunstenars & galleries**
 Quintus Glerum/Josilda da Conceição
 Adam Magyar/TOBE Gallery
 Jackie Mulder/Janknegt Gallery
 Atong Atem/MARS Gallery
 Lynne Leegte/Janknegt Gallery
 Stijn Elshuis/Gallery Vriend van Bavink
 Joost Vandebrug/Bildhalle

Boekenmarkt

Uitgevers

- 1&2. Hannibal Books
3. GOST
4. the(M) éditions
5. Magnum Photos
6. Setanta Books
7. LibroArte
8. The Eriskay Connection
- 9&10. HOPPER & FUCHS
11. Leporello + Grani edizioni
12. Albumen Publishing
14. Nearest Truth Editions
15. MOME (Moholy-Nagy University of Art and Design)
- 16&17. Foam Magazine
18. Sequence Publishers by Mémé Bartels
19. HKU Photography
20. KABK / Royal Academy The Hague
- 21&22. Kaunas Photography Gallery
- 23&24. Self Publishers United
25. Meteoro Editions + Growing Pains
26. Pamplemousse Magazine
27. Workshop Arts
28. Highchair Editions
29. Pushing Books (via Dana Rakhim)
30. Blind Finch Books
31. Zoopark Publishing
32. Ediciones Anómalas
33. Balam
34. BUY MY DARLINGS
35. Note Note Editions
37. Breadfield Press
38. Extra Extra magazine
39. dienacht Publishing
40. Gerritsen & van Iersel
41. 89books
42. Kultkom/Milda Books
- 43&44. Tipi bookshop
45. Overlapse
46. RODOVID
47. BLOW UP PRESS
48. Départ Pour l'Image
49. Jesse Presse
50. Kehrer Verlag
51. 5Uhr30.com
52. DIABP (Dutch Independent Art Books Publishers)
53. MACK Books
54. FOTOHOF edition
55. Scannedfootballphotos/Rooms of Now books
- 56&57. Lecturis
- 58&59. FW:Books
60. Idea Books
61. Palm* Studios
62. New Dimension
63. kesselskramerpublishing
64. RVB Books
65. Art Paper Editions / MONOGRAM
66. Roma Publications

